

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ
КРЕМЕНЧУЦЬКИЙ ЛЬОТНИЙ КОЛЕДЖ**

Циклова комісія авіонавігації

ТЕКСТ ЛЕКЦІЇ

з навчальної дисципліни
«Метеорологія»
обов'язкових компонент
освітньо-професійної програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Авіонавігація

За темою № 5 Синоптичні процеси. 5.6. Вторинні та стаціонарні атмосферні фронти

Вінниця 2023

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 30.08.2023 № 7

СХВАЛЕНО

Методичною радою
Кременчуцького льотного коледжу
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 28.08.2023 № 1

ПОГОДЖЕНО

Секцією науково-методичної ради
ХНУВС з технічних дисциплін
Протокол від 29.08.2023 № 7

Розглянуто на засіданні циклової комісії аеронавігації, протокол від 28.08.2023 р № 1.

Розробник:

викладач циклової комісії аеронавігації, спеціаліст Дроздова С.П.

Рецензенти:

викладач циклової комісії технічного обслуговування авіаційної техніки
Кременчуцького льотного коледжу Харківського університету внутрішніх
справ, професор, доцент, к.х.н., Козловська Т.Ф.

командир льотного загону аеродрому «Велика Кохнівка» КЛК ХНУВС
Шорохов І.В.

План лекції:

1. Вторинні атмосферні фронти.
2. Умови погоди та польотів у вторинних атмосферних фронтах.
3. Стаціонарні атмосферні фронти та умови польотів і погоди в стаціонарних атмосферних фронтах.

Рекомендована література (основна, допоміжна), інформаційні ресурси в Інтернеті

Основна:

1. Правила метеорологічного забезпечення авіації. – Київ: Наказ Державної авіаційної служби України від 09.03.2017 № 166.

Додаткова:

1. Володко О.М. Безпека польотів вертольотів, М.: Транспорт, 1981. – 224 с.
2. Воробйов В.І. Синоптична метеорологія. - Л.: Гідометеоздат, 1998. - 213 с.
3. Новожилов Н.І., Хргіян А.Х. Атлас хмар. Ленінград: Гідрометеоздат. 1981.
4. Матвеев Л.Т. Курс загальної метеорології. Фізика атмосфери. - Л.: Гідрометеоздат, 1984. - 198 с.
5. Прох Л.З. Словник вітрів. - Л. Гідометеоздат, 1983. - 204 с.
6. Тараканов Г.Г. Тропічна метеорологія. - Л.: Гідометеоздат, 1980. – 244 с.
7. Хромов С.П. Метеорологія та кліматологія. - Л.: Гідометеоздат, 1968. - 256 с.
8. Шкільний Є.П. Фізика атмосфери. Одеса, ОТМІ, 1997. - 210 с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті:

1. Офіційний портал Державної авіаційної служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://avia.gov.ua>
2. Офіційний портал Всесвітньої метеорологічної організації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.wmo.int>.

3. Офіційний сайт Державного підприємства обслуговування повітряного руху України. Міністерство інфраструктури України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uksatse.ua>

Текст лекції

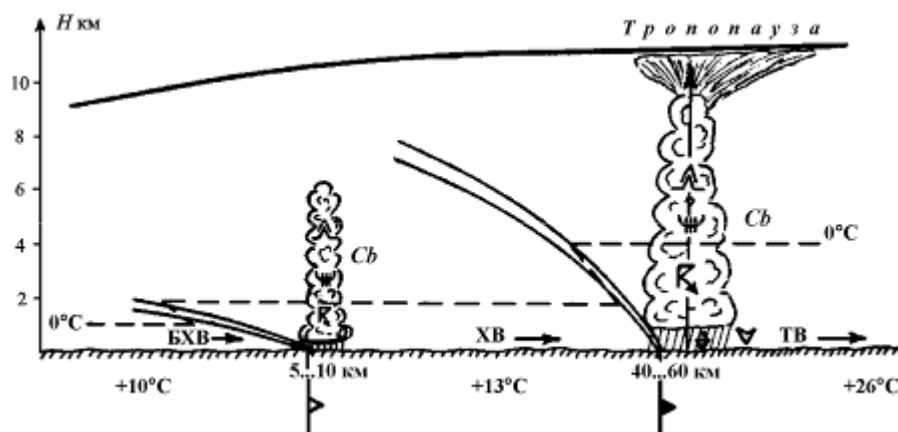
1. Вторинні атмосферні фронти

Виділяють головні і вторинні атмосферні фронти. Головні поділяють ПМ різного географічного походження. Вторинні поділяють дві частини повітряної маси одного і того ж географічного походження, але мають різні характеристики по температурі, вологості, сили та напрямку вітру. У холодному повітрі в тилу циклону часто спостерігаються вторинні холодні фронти. На цих фронтах найчастіше розвиваються потужно-купчасті і купчасто-дощові хмари, що розташовуються в нижньому і середньому ярусах.

Влітку такі фронти дають грози, зливи, шквалисті вітри; взимку – шквалистий вітер, снігові «заряди», які на порівняно короткий проміжок часу різко погіршують видимість, ускладнюючи візуальну орієнтування і особливо посадку ПС.

Вторинні фронти (ВФ) - це розділи всередині однієї і тієї ж ПМ, але між різними по температурі обсягами повітря. Найчастіше зустрічаються вторинні ХФ (рис. 1.1). Погода на ВФ, в основному, така ж, як і на основних фронтах, але, через менші контрасти температури, хмарність менш розвинена як по вертикалі, так і по горизонталі.

На картах погоди вторинні холодні фронт и позначаються штриховою лінією — — — — синього кольору або таким орнаментом . Вторинні теплі фронти позначаються штриховою лінією — — — — червоного кольору або таким орнаментом .

Мал. 1.1. Схема хмарності вторинного холодного фронту

Вторинні атмосферні фронти, як правило, фронти всередині неоднорідної повітряної маси, що розділяють її на дві повітряні маси одного походження. Найчастіший випадок вторинного фронту - фронт всередині горизонтально неоднорідної холодної повітряної маси (арктичного або полярного повітря), за яким вторгається більш "свіжа" і більш холодна частина цієї ж повітряної маси.

Вторинні фронти нерідко спостерігаються в тилу циклону за основним фронтом. Вторинні фронти існують не більше 1-2 діб, незв'язаних з ВФЗ (висотною фронтальною зоною) і зазвичай не виходять за межі циклону, з яким вони пов'язані.

2. Умови польотів і погоди у вторинних атмосферних фронтах

Найчастіше зустрічаються вторинні ХФ. Вони утворюються всередині арктичного або помірної повітря при русі їх на південь. Погода на вторинних фронтах в основному така ж, як і на основних фронтах, але через менші контрасти температури хмарність менш розвинена як по вертикалі, так і по горизонталі.

Влітку на вторинних холодних фронтах спостерігаються зливи і грози, а взимку снігові заряди, сильні вітри. Ширина зони опадів зазвичай не перевищує 5 ... 10 км. Умови польотів такі ж, як на основних фронтах.

Вторинний холодний фронт є розділом між різними порціями однієї і тієї ж повітряної маси. Виникають в нестійких холодних повітряних масах за рахунок неоднорідного прогріву її від підстильної поверхні в тилівій частині циклону. Контрасти температури в його зоні близько 3-5°C.

Не слід недооцінювати значення цих фронтів для виконання польотів. З проходженням вторинного фронту влітку спостерігаються купчасто-дошові хмари з верхньою межею 79 км, зливові опади, грози, шквалисті посилення вітру. Виражена ця погода окремими очагами по фронту. Ширина зони впливу цього фронту 50-70 км.

У холодну пору року на цьому фронті відзначається низька хмарність, погана видимість за рахунок снігових зарядів, хуртовин. Вони проходять зазвичай за основними холодними фронтами.

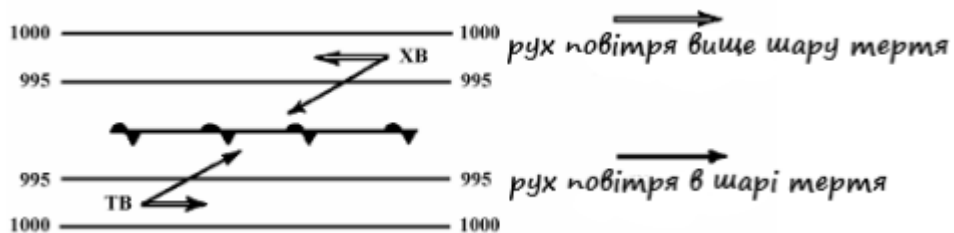
3. Стаціонарні атмосферні фронти та умови польотів і погоди в стаціонарних атмосферних фронтах.

Стаціонарні фронти (СФ) - це повільно рухаючі або нерухомі фронти. Середня швидкість їх руху 5...10 км/год. Вони розташовуються на периферії циклону або антициклону. На картах погоди позначаються паралельними червоною і синьою лініями або таким орнаментом. Схема стаціонарного фронту представлена на рис. 3.1.

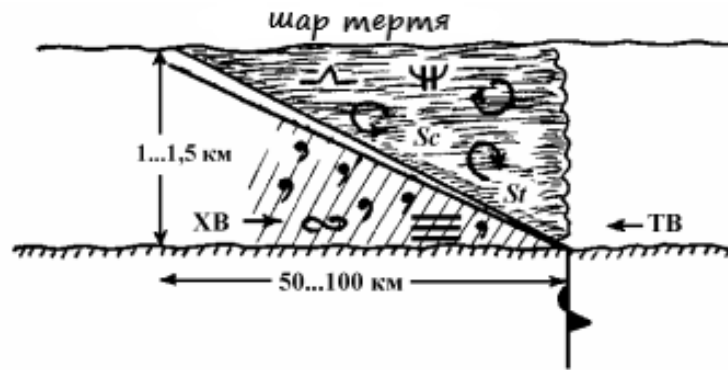
Мал. 3.1. Схема стаціонарного фронту

Ці фронти розташовуються на периферії циклону або антициклону і на карті погоди вони паралельні ізобарам (мал.3.2). Тому вище шару тертя повітряні маси рухаються паралельно фронту, висхідні потоки відсутні і хмарність не утворюється. У поверхні землі за рахунок тертя спостерігається невелика збіжність повітряних мас до лінії фронту, що призводить до натікання теплого повітря на холодне. Збіжність повітряних мас, підйом теплого повітря, а, отже, і утворення хмарності відбувається до верхньої межі шару тертя.

Мал. 3.2. Утворення стаціонарного фронту

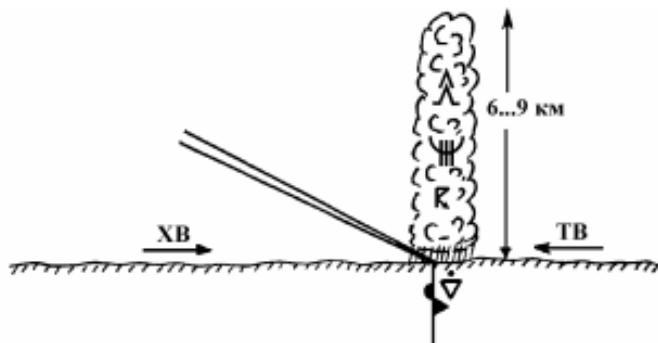
У холодну пору року на стаціонарному фронті (СФ) через слабкі висхідні рухи утворюються тільки шаруваті і шарувато-купчасті хмари (мал. 3.3).

Мал. 3.3. Схема хмарності стаціонарного фронту в холодну пору року

Нижня межа хмарності 100 ... 200 м і менше. З шаруватих хмар випадають мрякові опади. Іноді вони переходять в тумани. Зона несприятливої погоди розташовується уздовж лінії фронту з боку холодного повітря і займає смугу шириною 50 ... 100 км. Низька хмарність і погана видимість ускладнюють або виключають зліт, посадку і візуальні польоти.

У теплу пору року при нерівномірному нагріванні підстильної поверхні в денні години на СФ утворюються купчасто-дощові хмари з відповідною погодою (мал. 3.4)

Мал. 3.4. Схема хмарності стаціонарного фронту в теплу пору року

Стаціонарні фронти існують недовго і, як правило, переходять в теплі або холодні фронти. З вищевказаного можна зробити висновок, що **стаціонарний фронт** – це атмосферний фронт між теплою і холодною повітряними масами, що не рухається. Коли теплий або холодний фронт перестає переміщатися, він стає стаціонарним фронтом. Стаціонарні фронти бувають в тих випадках, якщо уздовж ділянки головного фронту спостерігаються повітряні потоки, паралельні лінії фронту. Такий фронт якийсь час не зміщується ні в сторону теплого, ні в бік холодного повітря. Хмарна система дуже схожа на хмарність теплового фронту, але з малою вертикальною потужністю і горизонтальною протяжністю. Взимку хмари можуть опускатися дуже низько, опади носять затяжний характер. У зоні фронту можуть виникнути тумани, ожеледь, обмерзання. Влітку створюються сприятливі умови для виникнення купчасто-дощових хмар зі зливами, грозами, шквалами. При зміні циркуляції повітря стаціонарний

фронт може стати рухомим і перетворитися в ділянку теплого або холодного фронту (в залежності від активності тієї чи іншої повітряної маси)